

העותרים:

1. ג'מיל רשאד סנדוקה
2. בהאא מוחמד נבבתה
3. עיסא דיב גאבר
4. נביל עיסא ג'ית
5. שריף מוסא ג'ית
6. באסם רמדאן מסק
7. אכרם מחמוד שאהין
8. אברהים רבחי דוויק
9. עסאם מחמד עלי
10. פואד צאלח אערג
11. הישאם עטייה רגבי
12. נאפז מוחמד עלי
13. המינהל הקהילתי עוטף ירושלים
14. האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד קרן צפריר ו/או דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר
ו/או אבנר פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה מרגלית
ו/או עודד פלר ו/או טלי ניר ו/או גיל גן-מור
ו/או תמר פלדמן ו/או נסרין עליאן ו/או ראוייה אבורביעה
ו/או משכית בנדל ו/או שרונה אליהו חי ו/או אן סוציו
ו/או רגד ג'ראסי ו/או יוסף כראם

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' פייר קניג 33, ירושלים 9153102, ת"ד 53262
טל': 02-6521218; פקס: 02-6521219

- נ ג ד -

המשיבים:

1. הרשות הממשלתית למים ולביוב
2. שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים
המשיבים 1-2 ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים
3. חברת הגיחון בע"מ
דרך חברון 101, ת"ד 10118, ירושלים 91100
4. עיריית ירושלים
כיכר ספרא 1, ירושלים 94141

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה למשיבים, והמורה להם לבוא וליתן טעם כדלקמן:

1. למשיבים מס' 1,2,4: מדוע לא יסדירו ויוודאו כי אספקת המים לכל הבתים בשכונות הירושלמיות ראס ח'מיס, ראס שחאדה, שכונת השלום ומחנה הפליטים שועפט (להלן: "השכונות") מתבצעת כראוי, בלחץ סביר, באופן קבוע וללא הפסקות.
2. למשיבה מס' 3 (להלן: "הגיוחון"): מדוע לא תספק מים בכל שעות היממה לכל הבתים בשכונות האמורות, לפחות ברמת האספקה שהיתה קיימת עד לחודש פברואר 2014, באופן דחוף ולאחר.

בקשה למתן צו ביניים ולקביעת דיון דחוף

העותרים מבקשים בזאת מתן צו ביניים, אשר יורה לגיוחון להשיב את אספקת המים לכל הבתים בשכונות, וזאת עד למתן פסק דין בעתירה זו.

לחלופין, וככל שיוכח כי לא ניתן מטעמים טכניים להשיב את אספקת המים לכל הבתים בשכונות, מבקשים העותרים צו ביניים, אשר יורה למשיבים לפעול לשם יצירת פתרון סביר לאספקת מים לכל תושבי השכונות באופן מיידי.

כפי שיפורט בהרחבה להלן, מזה כשלושה שבועות יש בעיות חמורות באספקת מים לשכונות, המונות כמה עשרות אלפי תושבים, ובהם גם תינוקות, קשישים, נשים בהריון וחולים. המחסור במים משפיע הן על צריכת המים לשתיה, והן על צריכת המים לשימושים אחרים כגון – רחצה, הדחת השירותים, כביסה, נקיון הבית, ועוד.

בשל המחסור והמצוקה הרבה, נאלצים התושבים לרכוש בקבוקי מים מינרלים לשתיה, או מי ברז במיכלים נישאים אשר איכותם מוטלת בספק. עלות רכישת מים על בסיס יום-יומי עבור כלל בני המשפחה היא גבוהה מאוד, והדבר מטיל נטל כלכלי כבד על התושבים, הנמצאים גם כך במצב כלכלי קשה. מובן, כי ככל שתימשך הפסקת המים יתפחו עלויות רכישת הבקבוקים, ומספר התושבים אשר יוכלו להמשיך ולרכוש מים באופן זה ילך ויפחת. כמו כן יצוין, כי סחיבת מיכלי מים למילוי צרכי המשפחה מהווה מעמסה פיזית אשר איננה אפשרית לכל אדם, וכי אין ברכישת מים בבקבוקים כדי לספק את כלל צרכי המים של התושבים, והמצוקה גם בהיבט זה הולכת ומחריפה מיום ליום.

אי הוצאת צו ביניים יפגע קשות בזכויות יסוד של אלפי משפחות, אשר מנותקות מאספקת מים מזה שבועות. אי הוצאת הצו תגרום להמשך הפגיעה בזכות למים, אשר הוכרה בפסיקה הישראלית כזכות חוקתית ויסודית. כמו כן, תיפגע הזכות החוקתית לקיום בכבוד, אשר מחייבת להבטיח תנאי מחייה מינימאליים לכל אדם ובכלל זה, מים ומזון. אף הזכות לבריאות תוסיף להיפגע, היות שניתוק ממים מהווה הפרעה ממשית ליכולת הצרכנים לקיים חיים הגייניים וליכולתם להתמודד עם מחלות, וכן ליכולתם של תושבים חולים הנזקקים לגישה למים זורמים

בשל מחלתם. מי שיוסיפו להיפגע במיוחד הם ילדים, שמשפחותיהם מנותקות ממים, מה שגורם לפגיעה קשה ומיידית בהבטחת ביטחונם ושלומם מבחינה פיסית ונפשית ובזכויותיהם הבסיסיות. בנסיבות העניין, התנהלותם הלקויה של המשיבים וסיכוייה הגבוהים של העתירה להתקבל, כמו גם מאזן הנוחות, נוטים בבירור לטובת קבלת הצו המבוקש.

באשר להתנהלותם הלקויה של המשיבים יצוין, כי הגיחון מודעת להפסקת אספקת המים לשכונות מאז תחילתה, אך לא עשתה די כדי למנועה, או כדי להשיב את הספקת המים לסדרה, או כדי להביא לפתרון זמני חלופי אשר יענה על צרכי המים הבסיסיים של התושבים. המשיבים 1, 2 ו-4 לא עשו דבר, או לא עשו די, כדי לפקח על עבודתה של הגיחון, כדי לגרום לה לחדש את הספקת המים הסדירה לשכונות או כדי להביא לפתרון חלופי עד להסדרת הספקת המים לבתים.

ואף למעלה מזאת: חברת הגיחון, כמו גם עיריית ירושלים, ידעו לאורך כל השנים האחרונות על הגידול החד במספר התושבים באזור, אך לא עשו דבר כדי להתאים את תשתיות המים לגודל האוכלוסייה. למעשה, עמדו הרשויות מנגד וצפו במשבר הומניטארי זה, בו אנו מצויים כיום, הולך ומתהווה לנגד עיניהם, מבלי שיעשו דבר כדי למנוע אותו מבעוד מועד. כך, מודה כיום חברת הגיחון כי תשתיות המים באזור מתאימות לאוכלוסייה של כ- 15,000 נפש, בעוד להערכתה מספר התושבים באזור עומד על כ- 80,000 נפש.

באשר לסיכוייה הגבוהים של העתירה להתקבל יצוין, כי הסוגיה המועלית בעתירה היא סוגיה הומניטארית מדרגה ראשונה, הכוללת את הזכות הבסיסית למים זורמים – זכות המוכרת הן על ידי המשפט הבינלאומי והן על ידי מדינת ישראל, כפי שיפורט להלן. מהמגעים בין הצדדים קודם להגשת העתירה עולה, כי אין חולק בדבר זכותם הבסיסית של תושבי השכונות לחיבור למים זורמים בבתיהם.

במאזן הנוחות שבין הצדדים, גובר הצורך בהגנה על זכויותיהם הבסיסיות של תושבי ירושלים. מתן הצו ימנע את המשך ההתעלמות ממצבם של תושבי השכונות – שהן השכונות הזנוחות בירושלים, הזוכות להתעלמות גורפת ממצבן, ובפרט בהקשר זה. מצד שני, הוצאתו של הצו המבוקש אינה בלתי הפיכה מבחינת הפגיעה באינטרסים של המשיבים ואינה כרוכה בנזקים ממשיים כלשהם. הנזק שייגרם מאי הוצאת צו ביניים לאלפי משפחות אשר נמנעת מהן הגישה למים זורמים ללא שיש בידיהן לעשות דבר כלשהו כדי להשיבם, עולה לאין שיעור על הנזק שייגרם, אם בכלל, למשיבים. לפיכך, מאזן הנוחות נוטה בענייננו בבירור לטובת הוצאת צו הביניים.

בהתחשב בהפרה המקיפה והנמשכת של זכויות יסוד, ללא כל הסבר מתקבל על הדעת וללא כל אפשרות העומדת בפני התושבים להשבת השירות לבתיהם, ונוכח חומרת הפגיעה בזכויות הצרכנים ובהיקף הנפגעים, מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן החלטה בבקשה בהקדם האפשרי וכן לקבוע דיון מוקדם בעתירה.

תוכן העניינים

5	מבוא
5	הצדדים לעתירה

הרקע העובדתי:

7	א. מבוא: השכונות באזור מחנה הפליטים שועפט
9	ב. שירותי חברת הגיחון בשכונות
11	ג. משבר המים בשכונות בחודש האחרון
13	ד. הפניות למשיבים ותשובותיהם

הטיעון המשפטי:

15	א. ירושלים המזרחית – החוק החל
16	ב. השמירה על זכויות תושבי השכונות בעקבות בניית חומת ההפרדה
17	ג. הפגיעה בזכויות יסוד מוגנות
17	ג.1. הפגיעה בזכות היסוד למים
19	ג.2. הפגיעה בזכות לקיום בכבוד
21	ג.3. הפגיעה בזכות לבריאות
21	ג.4. הפגיעה בזכויות ילדים

מבוא

עניינה של עתירה זו הוא הפגיעה הקשה והמתמשכת בזכות היסוד למים, בזכות לקיום בכבוד ובזכות לבריאות של עשרות אלפי פלסטינים תושבי ירושלים המזרחית, המתגוררים בשכונות ראס ח'מיס, ראס שחאדה, שכונת השלום ומחנה הפליטים שועפט שמעבר לחומת ההפרדה.

מסיבות אשר אינן ברורות לעותרים, הופסקה באופן מוחלט הספקת המים לשכונות לפני כשלושה שבועות, ולא חודשה עד עתה במלואה. כיום, חיים בשטחי עיריית ירושלים עשרות אלפי תושבים, נושאי תעודת זהות כחולה, אשר הגישה למים זורמים בבתיהם ובשכונותיהם נמנעת מהם מזה שבועות. מדובר במשבר הומניטארי מהמעלה הראשונה, הפוגע במיוחד בזכויותיהם של ילדים ותינוקות, קשישים, חולים ובעלי מוגבלויות, לגישה למים, לשמירה על כבודם ועל בריאותם.

זאת, כאשר כל הרשויות הנוגעות בדבר – המשיבים לעתירה זו – לא עשו דבר כדי למנוע את הפסקת המים מבעוד מועד, כדי לפקח על עבודתה של המשיבה 3 – חברת הגיחון, וכדי להתמודד עם המשבר מרגע שנוצר.

כמו כן, ובהמשך להתעלמות הגורפת מצרכי התושבים על ידי כל המשיבים, לא ניתן כל מענה חלופי לצרכי המים של התושבים על ידי מי מהמשיבים, אשר יאפשר לתושבים למלא את צרכיהם הבסיסיים עד לפתרון המשבר.

בית המשפט הנכבד מתבקש להורות למשיבים להביא לסימום הדחוף של משבר מים זה, להביא לחידוש זרם המים לשכונות, ולשדרוג משמעותי בתשתיות המים בשכונות, על מנת למנוע הישנות משברים דומים בעתיד.

הצדדים לעתירה

העותרים

1. העותר מספר 1, ג'מיל רשאד סנדוקה, הוא תושב שכונת ראס ח'מיס ומשמש כיו"ר ועד תושבי שכונת ראס ח'מיס.
2. העותר מספר 2, בהאא מוחמד נביתה, הוא תושב שכונת דאחיית א-סלאם (שכונת השלום) ומשמש כיו"ר ועדת תושבי שכונת השלום.
3. העותר מספר 3, עיסא דיב ג'אבר, הוא תושב שכונת ראס שחאדה ובעל שעון מים. בעקבות לחץ המים הנמוך בשכונות, התקינה משפחתו של העותר שלוש מיכליות מים גדולות ושלוש משאבות לצורך שימוש ביתי.
4. העותר מספר 4, נביל עיסא ג'ית, הוא תושב שכונת ראס ח'מיס ובעל שעון מים. משפחתו סובלת בשבועות האחרונים מזרם מים חלש מאוד.
5. העותר מספר 5, שריף מוסא ג'ית, הוא תושב שכונת ראס ח'מיס ובעל שעון מים. בחודשים האחרונים, וביתר שאת בשבועות האחרונים, סובלת משפחתו של העותר מהפסקות חוזרות ותדירות באספקת המים.

6. העותר מספר 6, באסם רמדאן מסק, הוא תושב מחנה הפליטים שועפט, ואיננו בעל שעון מים.
7. העותר מספר 7, אכרם מחמוד שאהין, הוא תושב מחנה הפליטים שועפט, ואיננו בעל שעון מים. בתקופה האחרונה סובלת משפחתו של העותר מהפסקה כללית בזרימת המים לביתה.
8. העותר מספר 8, אבראהים רבחי דוויק, הוא תושב שכונת ראס שחאדה, ואיננו בעל שעון מים. העותר הוא נכה ומרותק לכסא גלגלים. בתקופה האחרונה אספקת המים בביתו הופסקה באופן כמעט מוחלט.
9. העותר מספר 9, עסאם מחמד עלי, הוא תושב מחנה הפליטים שועפט, ואיננו בעל שעון מים. בתקופה האחרונה זרם המים בביתו הופסק לחלוטין.
10. העותר מספר 10, פואד צאלח אערג, מתגורר דרומית למחנה הפליטים שועפט, ואיננו בעל שעון מים. בתקופה האחרונה זרם המים בביתו הופסק לחלוטין.
11. העותר מספר 11, הישאם עטייה רגבי, הוא תושב שכונת השלום ואיננו בעל שעון מים. בתקופה האחרונה זרם המים בביתו הופסק לחלוטין.
12. העותר מספר 12, נאפז מוחמד עלי, הוא תושב מחנה הפליטים שועפט ואיננו בעל שעון מים. בתקופה האחרונה זרם המים בביתו הופסק לחלוטין.
13. העותר מספר 13, מינהל קהילתי עוטף ירושלים, הוא המינהל הקהילתי הפועל בשכונות שמעבר לחומת ההפרדה בעיר ירושלים, ובהן השכונות מושא עתירה זו. במסגרת עבודתו, היה המינהל הקהילתי מעורב מאז שנת 2006 בנסיונות להסדיר את תחום המים בשכונות.
14. העותרת מספר 14, האגודה לזכויות האזרח בישראל (להלן גם: "האגודה לזכויות האזרח" או "העותרת"), היא עמותה הפועלת להגנה על זכויות האדם בישראל ובשטחים הכבושים. בין היתר, מפעילה האגודה פרויקט לקידום זכויות תושבי ירושלים המזרחית, במסגרתו היא פועלת להביא לשיפור בהיקף ובאיכות השירותים הממשלתיים והעירוניים הניתנים לאוכלוסיית ירושלים המזרחית, ולמניעת הפרת זכויות תושבי האזור.

המשיבים

15. המשיבה 1, הרשות הממשלתית למים וביוב (להלן: "רשות המים"), הינה רשות ממשלתית אשר הוקמה בשנת 2007 מכוח חוק המים, התשי"ט-1959 ואשר מופקדת על ניהול משק המים והביוב, בהתאם למדיניות הממשלה ובהתאם לסמכויותיה כפי שנקבעו בחוק זה. מכוח חוק תאגידי מים וביוב, התשס"א-2001 היא המפקחת על פעילות תאגידי המים והביוב, ובכלל זה היא בעלת הסמכות להורות לחברת הגיחון לספק מים לשכונות בהן מתגוררים העותרים.
16. המשיב 2, שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים, הוא השר הממונה על אספקת מים לתושבי מדינת ישראל.

17. המשיבה 3, חברת הגיחון בע"מ, היא תאגיד הביוב והמים העירוני בירושלים. בהתאם לסעיף 31 לחוק תאגידי מים וביוב, התשס"א-2001 (להלן: "חוק תאגידי מים"), אמורה הגיחון לספק מים ברציפות וביעילות לכל הצרכנים בתחומה, ובהתאם לסעיף 23 לחוק תאגידי מים, אמורה הגיחון לתכנן, להקים, לפתח ולתחזק את מערכות המים שבתחומה.
18. המשיבה 4, עיריית ירושלים, היא הרשות המוניציפאלית בשטחה נמצאות השכונות, והיא האחראית על אספקת המים לשכונות מושא עתירה זו מכח סעיף 21 לפקודת העיריות (אספקת מים), 1936. עיריית ירושלים היא גם בעלת השליטה במשיבה 3, חברת הגיחון.

רקע עובדתי

א. מבוא: השכונות באזור מחנה הפליטים שועפט

19. השכונות ראס ח'מיס, ראס שחאדה, שכונת השלום (דאחיית אס-סלאם) ומחנה הפליטים שועפט (להלן: "השכונות") נמצאות בצפון-מזרח ירושלים, ומוקפות בשכונות הגבעה הצרפתית מדרום, שועפט ממערב ופסגת זאב מצפון.
20. על אף שהשכונות נמצאות בתוך השטח המוניציפאלי של עיריית ירושלים, הן ממוקמות מעבר הפלסטיני של חומת ההפרדה. חומת ההפרדה, המפרידה בין לבין יתר שכונות ירושלים, הושלמה באזור זה בשנת 2008, וכחלק מבנייתה הוקם גם מחסום, המכונה "מחסום מחנה הפליטים שועפט", שהוא כיום המחסום היחיד המשמש למעבר בין השכונות לבין יתר חלקי העיר ירושלים.

[ע/1.] העתק תצלום אוויר, המפרט את החלוקה לשכונות באזור מחנה הפליטים שועפט, מצורף לעתירה זו ומסומן ע/1.

21. בשכונות מתגוררים כמה עשרות אלפי אנשים, אך מספרם המדויק איננו ידוע, בהיעדר כל מדידה על ידי מי מהרשויות המוסמכות. אומדנים שונים מעריכים את מספר האנשים בשכונות בין 60,000-80,000 נפשות. מרבית תושבי השכונות הם תושבי ירושלים המחזיקים בתעודת זהות כחולה, אך בהיעדר כל חציצה בין השכונות לבין שטחי הרשות הפלסטינית, חלק מהאנשים המתגוררים בשכונות הם תושבי הרשות. גם בעניין זה אין כמובן כל נתון מדויק.

22. השכונות סובלות מהזנחה קשה מצדם של משרדי הממשלה השונים. כך, למשל, מערכת החינוך בשכונות חסרה ביותר, ונסמכת ברובה המכריע על מוסדות חינוך פרטיים או בתי ספר מוכרים שאינם רשמיים. חלק מילדי השכונות לומדים במוסדות חינוך הנמצאים בשכונות אחרות בירושלים, מעבר לחומה, מה שמחייב מעבר יום-יומי במחסומים של ילדים בכל הגילאים, החל מגילאי הגן ועד התיכון, לרבות תלמידי החינוך המיוחד. מצב התחבורה הציבורית ירוד, ושני קווי אוטובוס בלבד הנוסעים באזורים מצומצמים אינם מספקים מענה. שירותי הבריאות בשכונות אף הם לוקים בחסר, ומתבססים במידה רבה

על בתי החולים הנמצאים מעברה הירושלמי של החומה או על שירותים הניתנים על-ידי ארגוני סיוע בינלאומיים.

23. מצב השירותים העירוניים באזור אף הוא בכי רע, ואין לו אח ורע בכל שכונה אחרת בירושלים. כך למשל, איסוף האשפה נעשה באופן בלתי-מספק, והררי אשפה ולכלוך מפוזרים בכל מקום. מעת לעת שורפים עובדי העירייה את ערימות הזבל כתחליף לפינוי מוסדר שלו, מה שיוצר מפגעי ריח ועשן כבדים בכל האזור; רמת התשתיות והכבישים ירודה ביותר, דרכים רבות אינן סלולות כלל, ובדרכים שנשללו נפערו בורות רבים שנותרים כך ללא כל תיקון או טיפול מצד העירייה; מדרכות להולכי רגל לא קיימות, וכך גם תאורת רחוב או תמרורים; שירותי הרווחה ניתנים באופן חלקי ביותר; באזורים שונים בשכונות הביוב זורם ברחובות, מושך יתושים ומהווה מטרד ריח ומפגע תברואתי קשה; עיריית ירושלים נמנעת מלהכין תכניות מתאר לשכונות, ובהיעדר כל תכנית מתאר תקפה, לא ניתן לקבל היתרי בניה לבניה חדשה או להכשיר את עשרות הבניינים שהוקמו שם בשנים האחרונות; אין בנמצא גני שעשועים או שטחים ציבוריים פתוחים אשר פותחו לטובת התושבים; שמות לרחובות ומספרי בתים לא קיימים, ולפי הודעות העירייה גם לא מתוכננים בעתיד, על אף שביתר שכונות ירושלים המזרחית נעשה לאחרונה תהליך מקיף להסדרת הנושא.

24. גם משטרת ישראל מושכת את ידיה מן השכונות, והאכיפה שם פשוט לא קיימת. כתוצאה מכך, למשל, בשל הקרבה לשטחי הרשות הפלסטינית ואי-ביצוע פעולות אכיפה על ידי המשטרה, פועלת מזה שנים באין מפריע תחנת סמים ממש מתחת לאפס של החיילים, בסמוך למחסום, והשכונות ידועות גם כתחנה להברחת שוהים בלתי-חוקיים ולמכירת כלי נשק. הפשע משתולל, וחיי התושבים המתגוררים שם נמצאים בסכנה תמידית. תושבי השכונות פנו לא אחת למשטרת ישראל בבקשה כי זו תמלא את תפקידה ותאכוף את החוק באזור, אך דבר לא נעשה.

25. כאמור לעיל, בשל הימנעותה המוחלטת של עיריית ירושלים מעריכת תכניות מתאר לשכונות, לא קיימת כל תכנית מתאר תקפה לאזור. כפי שניתן ללמוד מתצלום האוויר המצורף כנספח 1 לעתירה, קיימות תכניות נקודתיות מועטות בלבד, הכוללות מספר מצומצם ביותר של מבנים בכל האזור. למיטב ידיעתם של העותרים, אין כל תכנית לשכונות הנמצאת כרגע בהליכי תכנון אצל הרשויות המוסמכות, ובהיעדרה של תכנית כזו לא ניתן לעת עתה להכשיר את הבניה המאסיבית שנבנתה באזור בשנים האחרונות.

לפירוט מרכזי של צרכי השכונות שמעבר לחומה (הן השכונות באזור מחנה הפליטים שועפט והן השכונות באזור כפר עקב, הנמצאות מעבר למחסום קלנדיה ואינן כלולות במסגרת עתירה זו), אשר נערך על ידי המינהל הקהילתי עוטף ירושלים ביום 4.3.2014, ראו נספח ב' לתצהירו של מר קולין היימס, מנהל המינהל הקהילתי עוטף ירושלים, המצורף לעתירה זו ומסומן ת/12.

כמו כן ראו את מכתבו של העותר 1 לראש עיריית ירושלים מיום 20.12.2013, המצורף כנספח ב' לתצהירו, המסומן ת/1, בו מפרט העותר 1 חלק מהשירותים החסרים בשכונות.

26. מיעוט אפשרויות הבניה החוקית בכל שכונות ירושלים המזרחית, אשר הביא לעלייה תלולה במחירי הנדל"ן, הפך את השכונות באזור מחנה הפליטים - בהן עדיין ניתן לרכוש או לשכור דירות במחירים סבירים יחסית - לאלטרנטיבה למשפחות רבות בירושלים המזרחית, בעיקר משפחות דלות אמצעים המוכנות "לספוג" את חוסר הנוחות הכרוך במגורים באזורים מוזנחים מעבר לחומת ההפרדה, בתמורה לפתרון דיור במחיר נוח. כתוצאה מכך, התחוללה באזור בשנים האחרונות תנופת בניה מאסיבית, אשר הביאה לגידול הן במספר הדירות באזור והן במספר התושבים.

27. לסיכום חלק זה ניתן לומר, כי אזור מחנה הפליטים שועפט הפך בשנים האחרונות לשטח הפקר, אשר אף אחת מרשויות המדינה איננה לוקחת עליו אחריות ואיננה מתעניינת בשלומם של תושביו. תוצאתה של מדיניות הרסנית זו היא הזנחה קשה, העולה כדי אסון הומניטרי של ממש, בו חיים עשרות אלפי תושבים. זאת, בתוך גבולות השטח המוניציפלי של עיריית ירושלים, ותוך שתושבי האזור רואים מחלונות בתיים את שכונות הגבעה הצרפתית ופסגת זאב המטופחות.

ב. שירותי חברת הגיחון בשכונות

28. בהתאם להתנהלות הכללית המתוארת לעיל, גם חברת הגיחון איננה מספקת את השירותים אותם היא מחויבת לספק לתושבי השכונות, הן בתחום המים והן בתחום הביוב, והמשיבים האחרים, האחראים לפקח על אספקת המים בירושלים, אינם מפעילים את סמכויותיהם כדי לחייב אותה לעשות כן.

29. באשר לביוב נציין בקצרה, כי בשכונות באזור חסרה תשתית ביוב הולמת, וגם התשתית הקיימת היא ברמה ירודה ביותר ואיננה מתוחזקת כנדרש על ידי הגיחון. התוצאה היא מפגע מתמשך הפוגע בבריאות התושבים ובאיכות חייהם.

30. באשר למים, תשתיות המים בשכונות ירודות ביותר, ואינן מסוגלות לענות על צרכי המים ההולכים וגדלים של כלל התושבים באזור.

31. כך, על-פי חברת הגיחון, תשתית המים והביוב הקיימת בשכונות, אשר הוקמה על ידי הגיחון עוד בטרם הוקמה חומת ההפרדה, מתאימה להיקף אוכלוסיה של כ- 15,000 אנשים. מאז הקמתה של תשתית זו לא בוצעו כל פעולות שדרוג או הוספת תשתיות, ומשום כך ברור לכל כי התשתית הקיימת פשוט איננה יכולה לספק את צרכיהם של כלל הדיירים בשכונות.

[ע/2.] העתק מכתב מנכ"ל חברת הגיחון לחברת הכנסת עדי קול, יו"ר הוועדה לפניות הציבור בכנסת, מיום 16.3.2014, מצורף לעתירה זו ומסומן ע/2.

32. במקביל לגידול המתמשך במספר התושבים בשכונות, ובשל היעדרן של תכניות מתאר לשכונות, לא הוסדרו באופן חוקי חיבורי הדירות בשכונות למערכות המים והביוב. זאת, מאחר שסעיף 157א לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965 אוסר על חיבור מבנים למים, אם אלה נבנו ללא היתר בניה.

33. כל נסיונותיהם של תושבי השכונות במהלך השנים להביא לחיבור מוסדר למערכות המים והביוב לא צלחו. בהקשר זה מופנה בית המשפט הנכבד לתצהירו של העותר 1, ולמכתבים המצורפים אליו כנספחים א'5-1. בתצהירו, המצורף לעתירה זו ומסומן ת/1, מפרט העותר ומצרף **פניות שונות שיזמו התושבים במשך למעלה מעשר שנים לחברת הגיחון ולעיריית ירושלים, בבקשה לשפר את שירותי הגיחון בשכונות.**

34. כתוצאה מכך, על מנת למלא את צרכיהם הבסיסיים ולנהל אורח-חיים תקין, התחברו התושבים באופן פיראטי למערכות השונות. במקביל, ועקב שיבושים תדירים בזרם המים לשכונות, רכשו מרביתם המכרעת של התושבים מיכלי-ענק, המוצבים על גגות הבתים, לשם אגירת מים, וכן משאבות מים להעלאת המים מהצנרת התת-קרקעית לרום הבניינים. יחד עם זאת יובהר, כי מיכלים אלו אינם יכולים לשמש תחליף לשירותי הגיחון, שכן כמות המים הנאגרת בהם מוגבלת, ומטעמים בריאותיים לא ניתן לשמור בהם את המים לפרק זמן ממושך. כמו כן, ככל שאין מים בכלל בצנרת, לא ניתן כמובן למלא את המיכלים הללו. וראו לעניין זה את תצהירו של העותר 3, המסומן ת/3, וכן את תצהירו של העותר 2, המסומן ת/2, בו נאמרו הדברים הבאים:

"7. כיוון שאין מים לתושבים, אנו נאלצים לרכוש מים מינרלים לשתייה, ולקנות מיכלי מים, להרכיב משאבות מים, ולהתקין מכולות מים על הגגות. כל המצב הזה יוצר הרבה בעיות בין השכנים. לדוגמא, פריצת מריבות בעניין שטח הגג שאינו מספיק לכל המיכליות של כל המשפחות. דוגמא נוספת, אם משאבה של משפחה אחת היא חזקה ולוקחת הרבה מים ייתכן וזה יפגע ביכולת של השכנים לקבל זרם מים סביר וכל זה גורם לבעיות ואלימות קשה בין התושבים. בכל זאת, עניין לנו במים, מילה הנרדפת לחיים."

35. לפני כשנה החלה הגיחון במהלך להרכבתם של "שעוני בקרה" בשכונות. שעוני הבקרה נועדו, כשמש, לבקר את צריכת המים של כל צרכן בנפרד, ולאפשר גביית תשלומים בגין עלויות המים מהצרכנים. במסגרת זו, נפגשו נציגי השכונות עם מנכ"ל הגיחון ועובדים נוספים בחברה, וקיבלו מהם טפסים אותם נדרשו התושבים למלא על-מנת לקבל לידיהם את שעוני הבקרה. וראו: סעיף 5 לתצהירו של העותר 1, נספח ת/1 לעתירה, וכן תצהירו של מר קולין היימס, מנהל העותר 13, נספח 13 לעתירה.

36. ואולם, מטעמים אשר אינם ברורים לעותרים, הופסק תהליך זה על ידי הגיחון, ועד עתה לא הותקנו שעוני בקרה בשכונות.

37. אשר על כן, **לדברי הגיחון מותקנים כיום בשכונות 300 שעוני מים בלבד**. וראו: מכתב הגיחון נספח ע/2 לעיל.

38. משמעות הדברים היא כי חברת הגיחון איננה מסוגלת לגבות תשלומים עבור צריכת המים בשכונות, ולדברי הגיחון, עלות אספקת המים לשכונות עומדת על כ- 10 מליון ₪ בשנה, אשר אינם מכוסים על ידי התושבים. וראו: מכתב מנכ"ל הגיחון, נספח ע/2 לעיל.

39. יצוין, כי משמעות אי-התקנתם של שעוני בקרה על ידי הגיחון איננה מתמצה בפגיעה הקשה בהכנסותיה של הגיחון, אלא גם בפגיעה בבעלי שעוני המים עצמם. בחלק מהמקרים שעוני

המים אינם מחוברים בצמוד לבית הלקוח אלא במרחק-מה ממנו, ואז החיבורים הפיראטיים על אותו קו מים מגדילים עד מאוד את הצריכה לאותו לקוח. כתוצאה מכך, נדרש הלקוח לשאת בעלויות גבוהות בשל צריכת מים שאינה שלו. וראו בהקשר זה את תצהירו של העותר מספר 3, המצורף לעתירה זו ומסומן ת/3. במקרים אחרים, מודד שעון המים את הצריכה המשותפת לבניין שלם, באופן המקשה על חלוקת התשלום לפי צריכה בין המשפחות השונות. ראו בהקשר זה את תצהירו של העותר 4, המצורף לעתירה זו ומסומן ת/4, וכן את תצהירו של העותר 5, המצורף לעתירה זו ומסומן ת/5.

40. יחד עם זאת ברור, כי גם אם יותקנו שעוני בקרה עבור כלל הצרכנים בשכונות, מבלי לשדרג את תשתיות המים הירודות באזור, לא יהא בכך כדי לפתור את בעיית המים, ולהביא להשוואת רמת שירותי המים בשכונות עם רמת השירות הנאות הניתן בשכונות אחרות בעיר.

41. עוד נבקש להבהיר, כי מכל המפורט לעיל עולה, כי במהלך השנים פעלה חברת הגיחון במישור אחד בלבד: נסיון להתמודד עם הקושי בגביית תשלומים עבור השימוש במים על ידי תושבי השכונות, בין היתר – באמצעות שעוני הבקרה. לעותרים לא ידוע על כל פעולה שננקטה על ידי הגיחון בשנים האחרונות במטרה להביא לשיפור ושדרוג תשתיות המים לשכונות, על מנת להתאימן לביקוש ההולך וגובר. זאת, על אף שחברת הגיחון, כמו גם עיריית ירושלים, ידעה על הגידול הניכר במספר התושבים באזור ועל אי-ההתאמה בין תשתיות המים הקיימות לבין מספר התושבים. למעשה, ניתן לומר כי חברת הגיחון יכולה היתה לצפות מראש את קיומו של המשבר הנוכחי, אך לא עשתה את הנדרש כדי למנוע.

ג. משבר המים בשכונות בחודש האחרון

42. כאמור, שירותי המים בשכונות ירודים ונחותים מלכתחילה. בעבר אף אירעו הפסקות בזרם המים, אשר נמשכו מספר ימים. לעותרים לא ידועה הסיבה להפסקות אלו או פעולות שנעשו על ידי הגיחון לתיקון, אך ברור כי נעשו פעולות כלשהן אשר הביאו לחידוש הזרם – אף אם במידה שאיננה מספקת לחלוטין – לבתי השכונות.

[ע/3]. העתק מכתב האגודה לזכויות האזרח מיום 8.7.2012, העוסק בהפסקות מים בשכונות שהתקיימו באותה תקופה, מצורף לעתירה זו ומסומן ע/3.

43. גם לפני כשנה התעוררה בעיה דומה, של הפסקות מים תכופות בשכונות. גם במקרה זה, באה הבעיה על פתרונה לאחר שנציגי התושבים והמינהל הקהילתי נפגשו עם חברת הגיחון. וראו לעניין זה: תצהירו של העותר 2, המצורף לעתירה זו ומסומן ת/2.

44. תחילתה של ההידרדרות האחרונה, עד למשבר הנוכחי, היתה לפני מספר חודשים, אז עלתה תדירות הפסקות המים בשכונות, ולחץ המים קטן.

45. לפני כשלושה שבועות חלה הפסקה פתאומית וממושכת בזרם המים בכלל השכונות באזור. הפסקה זו נמשכה מספר ימים, ולאחריה הושב זרם מים חלש לחלק מהבתים באזור. כיום,

בחלק מהבתים באזור אספקת המים נעשית לסירוגין, בבתים אחרים לחץ המים נמוך מאוד, ובחלק מהבתים באזור אין מים בכלל.

46. בהיעדר בדיקה מדויקת של מצב אספקת המים לכלל הבתים באזור על ידי מי מהמשיבים, לא ניתן להעריך כראוי את היקף הנפגעים מהפסקת המים. יחד עם זאת, להערכת העותרים משיחות עם תושבים באזור, מרבית הבתים בשכונות סובלים מבעיות באספקת המים.

47. התוצאה היא קשה ביותר, וניתן לומר בפה מלא כי באזור – שהוא, כאמור, חלק משטחה המוניציפאלי של עיריית ירושלים ומאוכלס ברובו על ידי תושבי ירושלים – קיים בשבועות האחרונים משבר הומניטרי קשה, הפוגע ללא הבחנה בילדים, חולים, קשישים, בעלי מוגבלויות, נשים בהריון ועוד.

48. ברור, כי המחסור במים מוביל לצמצום למינימום האפשרי של צריכת המים בבתים. חלק מהתושבים הפחיתו את מספר המקלחות שהם וילדיהם נוטלים לכדי פעם אחת בשבוע בלבד (וראו): תצהירו של העותר 7, המסומן ת/7, תצהירו של העותר 8, המסומן ת/8, תצהירו של העותר 10, המסומן ת/10, תצהירו של העותר 11, המסומן ת/11, ומצמצמים במספר הכביסות ובנקיון הבית (וראו): תצהירו של העותר 7, המסומן ת/7, תצהירו של העותר 8, המסומן ת/8).

כך למשל מתאר את ההתמודדות עם המצב הקשה העותר 7, אכרס מחמוד שאהין, תושב מחנה הפליטים שועפט, בתצהירו המסומן ת/7:

”3. בגלל שאין לי מים בבית ומשפחתי הינה ברוכת ילדים, אני מוכרח לקנות מים פעם בשבוע. המים שאני קונה מקבלני מים שונים, בין היתר מהבדואים שמתגוררים בשטחים. דבר זה עולה לי הרבה כסף וטרחה.

4. בשל מצוקת המים, אישתי נאלצת לצמצם בשימוש במים, כך שהילדים הקטינים שלי נכנסים למקלחת רק פעם אחת לשבוע או פעמיים בשבוע לכל היותר. פשוט, המצב בבית הינו בלתי נסבל. אנו בבית נ[ת]קלים בבעיות רבות בגלל המחסור במים, לרבות הבעיה בכביסת בגדים, בישול, ניקיון הבית, היגינה אישית של בני המשפחה ועוד.”

49. בשל המצוקה הקשה, רוכשים התושבים בקבוקי מים מינרלים בעלות גבוהה, או ממלאים מיכלים במי ברז אשר הם רוכשים בשטחי הרשות הפלסטינית מבלי שניתן לדעת מה מקורם, כיצד נשמרו והאם הם ראויים לשימוש. במקום מים זורמים בברזים, בתי התושבים מתמלאים בבקבוקים אשר אמורים לשמש לכל צרכיהם. וראו: תצהירו של העותר 1, המסומן ת/1, וכן תצהיריהם של העותרים 6-12, המסומנים ת/6-12.

כך מתאר את הדברים העותר 6, באסם רמדאן מסק, תושב מחנה הפליטים שועפט, בתצהירו המסומן ת/6:

”2. יש לנו מצוקה מאוד רצינית של מחסור במים. משום מה המים נותקו מהמחנה והאנשים לא יודעים איך להתמודד עם המציאות החדשה.

3. האנשים במחנה פליטים שועפט באים מרקע סוציאקונומי מאוד קשה ואין להם מקורות פרנסה. התושבים נאלצים לקנות בקבוקי מים לשתייה ומיכליות מים מ'קבלני מים', המים האלו אינם נקיים בכלל ואף יש חשש שהם מלאים בחיידקים, לכן אני מעדיף לקנות בקבוקי מים מינראלים כדי להבטיח את שלומם ובריאותם של שני ילדי הקטינים."

50. העותר מספר 8, אבראהים רבחי דוויק, תושב שכונת ראס שחאדה, הוא נכה המרותק לכסא גלגלים, ומוכר על ידי המוסד לביטוח לאומי כבעל שיעור נכות של 75%. בתצהירו, המסומן ת/8, הוא מתאר את הקשיים היום-יומיים איתם הוא מתמודד :

"3. בתקופה האחרונה, אספקת המים אצלי בבית ובשכונה בכלל הופסקה כמעט באופן מוחלט. עקב ניתוק המים והפסקת האספקה לשכונה, אני נאלץ לקנות מים מ'קבלני מים' שמסתובבים בשכונה, אני משלם עבור כל מיכלית מים סך של 250 ₪ עד 300 ₪. אני משתדל להשתתף בעלות זו עם השכן שלי שיש לו שלושה ילדים בעלי צרכים מיוחדים. המים שאני נאלץ לקנות ולהעמיס עד לביתי פעם לשבועיים בערך, משמשים את המשפחה רק לצרכים החיוניים בלבד, לרבות מקלחת וכביסה..."

6. לפעמים אני נאלץ בלית ברירה, להעמיס על כיסא הגלגלים שלי, שתי מיכליות מים קטנות, ומתחיל לסור [צ"ל- לתור, הח"מ] אחר תורמים שונים, שמוכנים לתת לי מים לילדים שלי. לצערי הרב, הדבר הזה חוזר על עצמו מדי פעם, אך אין לי ברירה אחרת."

51. כפי שעולה מתצהירו של העותר 11 המסומן ת/11, גם מוסדות חינוך בשכונות סובלים מהפסקת המים. עם זאת ידוע לעותרים, כי מוסדות החינוך של ארגון האו"ם לפליטים אונרוו"א (UNRWA) הפועלים בשכונות ממשיכים לקבל אספקת מים סדירה.

ד. הפניות למשיבים ותשובותיהם

52. עם תחילתו של המשבר הנוכחי פנתה האגודה לזכויות האזרח בשיחה טלפונית לסמנכ"ל הגיחון, מר אלי כהן, ביום 6.3.2014, ועדכנה אותו על קיומה של הבעיה. מר כהן השיב כי הגיחון לא זיהו בעיה במערכת שמזרימה מים לאזור ולא ערכו כל שינוי במערכת, ובהחלט לא הורידו את לחץ המים בשכונות במתכוון, כפי שחושדים התושבים. בשיחה טלפונית נוספת שערכה העותרת 14 עם מר כהן ביום 9.3.2014, בו עמדה בשנית על קיומה של בעיה באספקת המים, הוא חזר על עמדתו בדבר היעדר קיומה של תקלה כלשהי או הפסקה מכוונת על-ידי הגיחון.

53. במקביל, פנתה העותרת 14 למשיב 2 במכתב מיום 6.3.2014 וכן בבקשה דחופה לקביעת פגישה בנושא עם השר, במכתב מיום 9.3.2014. פניות אלה לא נענו עד עתה. **ביום 18.3.2014, בתשובה לשאלת כתב גלי-צה"ל בנושא, השיב שר התשתיות כי איננו מודע כלל וכלל לבעיה.**

54. במקביל, נשלחו מכתבים לשר התשתיות על ידי חבר הכנסת איציק שמולי ביום 10.3.2014, על ידי חבר הכנסת דב חנין ביום 11.3.2014.

- [ע/4].העתקי מכתבי האגודה לזכויות האזרח לשר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים מיום 6.3.2014 ומיום 9.3.2014, מצורפים לעתירה זו ומסומנים ע/4.
- [ע/5].העתק תמליל הכתבה ששודרה בגלי צה"ל ביום 19.3.2014 בנושא מצורף לעתירה זו ומסומן ע/5.
- [ע/6].העתקי מכתביהם של חברי הכנסת שמולי וחנין בנושא מצורפים לעתירה זו ומסומנים ע/6.
55. בשיחה טלפונית שהתקיימה בין האגודה לזכויות האזרח לבין סמנכ"ל מים בגיחון, מר אהרון רוזנברג, ביום 10.3.2014, חזר מר רוזנברג על אותן טענות. מר רוזנברג לא הבהיר האם הגיחון שלחו צוותים לבדוק את אספקת המים בבתיים עצמם בשכונות, או בדקו רק במתקני הגיחון שמחוץ לשכונות. יחד עם זאת הבהיר מר רוזנברג, כי ככל שהתושבים ימצאו פיצוץ בצינור אשר גרם להפסקת המים, הם מוזמנים לדווח על כך לחברת הגיחון, על מנת שזו תבוא לתקן את הפיצוץ.
56. בתאריך 10.3.2014 פנתה האגודה לזכויות האזרח בשיחה טלפונית למשרדו של הממונה על התאגידים ברשות המים, מר ישראל עינב, ובו-ביום העבירה לו את המכתב שנשלח לשר התשתיות, נספח ע/4 לעיל. עד למועד הגשת העתירה לא נתקבלה כל התייחסות עניינית מאת רשות המים למכתב.
57. בתאריך 13.3.2014 פנתה האגודה לזכויות האזרח במכתב אל ראש ממשלת ישראל, בבקשה להתערבותו בנושא. עד למועד הגשת העתירה לא התקבלה כל התייחסות שהיא לנושא מלשכת ראש הממשלה.
- [ע/7].העתק מכתב האגודה לזכויות האזרח אל ראש הממשלה מיום 13.3.2014 מצורף לעתירה זו ומסומן ע/7.
58. בתאריך 16.3.2014 פנתה האגודה לזכויות האזרח במכתב אל הגיחון ואל רשות המים, ובו התריעה כי במידה ולא תושב אספקת המים הסדירה לשכונות, יש בכוונתה להגיש עתירה בנושא. עד עתה, לא נתקבלה כל התייחסות למכתב זה מטעם הגיחון או רשות המים.
- [ע/8].העתק מכתב האגודה לזכויות האזרח אל הגיחון ורשות המים מיום 16.3.2014 מצורף לעתירה זו ומסומן ע/8.
59. במקביל, פנתה האגודה לזכויות האזרח ביום 7.3.2014 לחברת הכנסת עדי קול, יו"ר הוועדה לפניות הציבור בכנסת, בבקשה לקיים דיון דחוף בנושא. האגודה צירפה לפנייתה את מכתבה לשר התשתיות, המצורף כנספח ע/4 לעיל.
60. ואכן, דיון בנושא נערך ביום 19.3.2014. בדיון נכחו נציגי הגיחון, רשות המים, משרד התשתיות, משרד המשפטים, משרד האוצר, המינהל הקהילתי עוטף ירושלים, וכן נציגי ארגונים חברתיים, נציגי האגודה לזכויות האזרח ונציגי התושבים.
61. במסגרת הדיון נמסרה התייחסותה של חברת הגיחון לבעיה, אשר נשלחה לחברת הכנסת קול ביום 16.3.2014, המצורפת כנספח ע/2 לעיל.

62. בשל סמיכות הזמנים בין הדיון בוועדת פניות הציבור לבין הגשת העתירה, לא ניתן לצרף את פרוטוקול הדיון. יחד עם זאת ניתן לומר לענייננו, כי הוחלט על ידי יו"ר הוועדה כי עד ליום ראשון, 23.3.2014, תבדוק רשות המים את מהות הבעיה ותציע דרכים לפתרונה המהיר.
63. ביום 23.3.2014 נערך סיור של אנשי הגיחון בשכונות, בראשות מנכ"ל הגיחון. למיטב הבנתם של העותרים, מטרת הסיור היתה לבדוק את הבעיה ומקורה בשטח.
64. עד למועד הגשת עתירה זו, לא התקבלה בידי העותרים כל התייחסות מטעם מי מהמשיבים הנוגעת לסיבות להפסקת המים או לדרכים האפשריות לתיקונה המיידית.
65. כמו כן יובהר, כי עד למועד הגשת עתירה זו לא חל כל שיפור בזרימת המים לשכונות. זאת, על אף שככל הנראה בוצעו, או הוחל בביצוע פעולות כלשהן על ידי הגיחון בימים האחרונים.
- [ע/9]. העתק כתבה מעיתון "הארץ" מתאריך 25.3.2014, בו נאמר כי בימים האחרונים התקנה הגיחון צינור מים וכן ברז מים נוסף בכניסה לשכונה, מצורף לעתירה זו ומסומן ע/9.

הטיעון המשפטי

א. ירושלים המזרחית - החוק החל

66. כידוע, בשנת 1967 כבשה ישראל את ירושלים המזרחית, את יתר הגדה המערבית ואת רצועת עזה. אף שישראל טענה שמעולם לא התכוונה לספח את שטחי הגדה המערבית ועזה, החליטה ממשלת ישראל להוסיף לשטח המוניציפאלי של ירושלים כ-70 קילומטרים רבועים מן השטח הכבוש מצפון, ממזרח ומדרום לירושלים, והחילה על האזור את "המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה". שטח זה ידוע היום כירושלים המזרחית. הרחבת גבולות העיר והחלת החוק הישראלי על ירושלים המזרחית נעשו באמצעות תיקוני חקיקה, צווים והכרזות. לתושבי ירושלים המזרחית ניתן רישיון לישיבת קבע בישראל על פי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952.
67. תוצאת סיפוח ירושלים המזרחית לישראל היתה, כי על פי הדין הפנימי בישראל, חל המשפט הישראלי על שטח ירושלים המזרחית. ואולם, "שאלת הסיפוח של מקום כלשהו עלי אדמות כמובן אינה נתונה לשרירות ליבה של כל מדינה... המשפט הבינלאומי הוא אשר קובע אימתי מדינה יכולה לספח טריטוריה, ואין סיפוח נעשה כדין אלה על פיו" (יורם דינשטיין "ציון במשפט הבינלאומי תיפדה" הפרקליט כז (תשל"א) 5, 7), שכן "שטח המדינה, או תחום הריבונות שלה, הם עניין הנקבע על-פי המשפט הבינלאומי", ולא על פי משפטה הפנימי של המדינה (אמנון רובינשטיין וברק מדינה, המשפט החוקתי של מדינת ישראל (מהדורה שישית, 2005), כרך 2, 924).

68. יחד עם זאת, ככל שמדינת ישראל מבקשת לראות בירושלים המזרחית ובתושביה חלק מישראל, הרי שמוטל עליה להחיל על ירושלים המזרחית ועל תושביה את ההגנה הנורמטיבית המוקנית לזכויות האדם במשפט הישראלי. הדין הישראלי כולל הן הגנות חוקתיות והן את התחייבויותיה של ישראל על-פי הוראות משפט זכויות האדם הבינלאומי.

ב. השמירה על זכויות תושבי השכונות בעקבות בניית חומת הפרדה

69. כאמור לעיל, חומת הבטון אשר נבנתה באזור השכונות מפרידה וחוצצת בין השכונות לבין יתר שכונות העיר ירושלים. תוואי החומה אושר בפסק דינו של בית משפט נכבד בבג"ץ 6193/05 וועד תושבי ראס ח'מיס נ' הרשות המוסמכת עפ"י חוק להסדר תפיסת מקרקעים (לא פורסם, פס"ד מיום 25.11.2008).

70. כפי שעולה מפסק הדין, במסגרת אותה עתירה ביקשו העותרים – ועדי התושבים בשכונות ותושבים רבים – כי תוואי החומה המתוכנן יוסט מזרחה, באופן אשר לא יפריד בינם לבין העיר ירושלים. בתשובה, טענו נציגי הרשויות המוסמכות כי הסיבה לקביעת התוואי היא ביטחונית, בשל קיומה של תשתית טרור בשכונות. בית המשפט אישר כאמור את תוואי החומה אשר תוכנן על ידי הרשויות, בין היתר, על בסיס השיקול הבא, בסעיף 24 לפסה"ד:

"הגדר עתידה להשפיע באופן לא מבוטל על מציאות חייהם של תושבי הקבע המתגוררים בשכונות רכס שועפט, ולהקשות על ביצוען של פעולות יום-יומיות ופשוטות. אלא, שבהתחשב בהתחייבויות המדינה, ובראשן ההתחייבות להקמת מסוף המעבר במקום, נראה שניתן – ועל כן גם חובה – להפחית מרביתן של פגיעות אלה עד לרמה שתאפשר המשך שגרת החיים בשכונות רכס שועפט גם לאחר הקמת גדר הביטחון."

71. קודם לקבלת פסק הדין בעניין השכונות המובא לעיל, התקבלה החלטת הממשלה מספר 3873 מיום 10.7.2005 שכותרתה "היערכות משרדי הממשלה בנושא 'עוטף ירושלים' והטיפול באוכלוסיה במרחב ירושלים כתוצאה מהקמת הגדר". בהחלטה זאת מפורטות חובותיהן של הרשויות השונות בטרם "תיסגר" הגדר סביב השכונות שהופרדו אל עברה השני של העיר ירושלים. על אף שהחלטה איננה כוללת התייחסות מפורשת לסוגיית המים (כמו גם לסוגיות רבות אחרות), אשר ברי כי הן חלק מחובותיה של הרשות המוניציפלית, כגון איסוף אשפה, הקמת ותחזוקת תשתיות וכבישים ועוד), ברי לכל כי היא מאשררת את מחויבותן של רשויות הממשל השונות ושל עיריית ירושלים להבטחת צרכיהם של תושבי השכונות, על אף הפרדתם מירושלים באמצעות חומת הפרדה, ואף מוכנה לשאת בעלויות הכספיות הנחוצות לשם כך.

[ע/10]. העתק החלטת הממשלה מספר 3873 מיום 10.7.2005, מצורף לעתירה זו ומסומן ע/10.

72. משנתקבלה החלטה על הקמת החומה באופן אשר יפריד את השכונות מירושלים, שומה על המדינה ועל העירייה למלא את חובותיהן על פי דין כלפי תושבי אותן שכונות, על אף הקשיים והעלויות המיוחדים הכרוכים בכך בשל הקמת החומה.

73. זאת ועוד: קביעת תוואי החומה בהתבסס על שיקולים ביטחוניים אשר עמדו על קיומן של "תשתיות טרור" בשכונות (כמאמר המדינה המובא בסעיף 11 לפסק הדין), הניח מלכתחילה כי יהיה ביכולתם של נותני השירות השונים להתמודד עם אותו סיכון ביטחוני הקיים לפי עמדת המדינה, ולהמשיך לספק לתושבי השכונות את השירותים להם הם זכאים. על כן, לא יכולה עתה להתקבל טענה בדבר קיומה של מניעה ביטחונית למימוש זכויותיהם הבסיסיות של תושבי השכונות.

ג. הפגיעה בזכויות יסוד מוגנות

74. התנהלות המשיבים גורמת לפגיעה מתמשכת בזכויות האדם היסודיות והחוקתיות של תושבי השכונות, ובמיוחד בזכות היסוד למים, בזכותם לקיום בכבוד ובזכותם לבריאות. כן פוגעת התנהלות המשיבים במיוחד בזכויות ילדים, חולים, בעלי מוגבלויות וחסרי ישע.

ג.1. הפגיעה בזכות היסוד למים

75. בראשית הדברים, אנו מבקשים להזכיר את יסודיותה של הזכות למים במשפט הישראלי. חוק המים, התשי"ט-1959 קובע בסעיף 1 כי:

"מקורות המים הם קניין הציבור, נתונים לשליטת המדינה ומיועדים לצורכי תושביה ופיתוח הארץ".

76. וסעיף 3 לחוק מעגן את הזכות לקבל מים:

"כל אדם זכאי לקבל מים ולהשתמש בהם בכפוף להוראות חוק זה".

77. הכרתה של המשיבה 2, רשות המים, בחשיבותה של הנגישות למים זורמים באה לידי ביטוי לאחרונה, בהוספתו של הפרק השמיני לכללי תאגידי מים וביוב (אמות מידה והוראות בעניין הרמה, הטיב והאיכות של השירותים שעל חברה לתת לצרכניה) (תיקון), התשע"ד-2014, אשר תוקנו על-ידה. בפרק השמיני, שכותרתו "הפסקות מים", נקבעו כללים המגבילים את הפסקות המים המתוכננות לצורך טיפול, שדרוג ותחזוקה של תשתיות המים. בהתאם לסעיף 101(א) לכללים אלו, הפסקות מים מתוכננות לא יעלו על שמונה שעות רצופות, וכל הארכה מעבר לכך זקוקה לאישורים מיוחדים. סעיף 102 לכללים קובע, כי באזורים בהם מצוי מוסד חינוך מוכר או מוסד רפואי, והפסקת המים עולה על ארבע שעות רצופות, תדאג החברה לספק למוסדות הללו בשעות פעילותם נגישות למי שתייה לרבות פתרונות סניטציה. עוד קובעים הכללים חובת הודעה מראש על הכוונה לבצע הפסקת מים מתוכננת.

78. הפסיקה הישראלית הכירה בזכות למים כזכות בסיסית ויסודית, הנגזרת מהזכות לחיים, מהזכות לכבוד, מהזכות לבריאות ומעקרון השוויון. בית המשפט העליון עמד על חשיבות זכות זו ועל חובתה של המדינה להגן על הזכות ולממשה כלפי כל תושב:

"... הנחת הבסיס בחוק היא כי לכל אדם זכות לקבל מים בעבור תשלום. לדברים אלה, שהובהרו בעניין כפר פינס וצוטטו לעיל, תחולה רחבה על כל "תושבי המדינה" ואין הם מוגבלים ליחסי אגודה

שיתופית-חברים... לא אכחד: האפשרות שאדם או משפחות ינותקו ממים מעוררת רתיעה ראשונית. בלי מים - אין חיים. קל יותר להסכין, למשל, עם ניתוק קו טלפון בגין אי-תשלום." (ע"א 7262/00 פוריה כפר עבודה נ' לוי, פ"ד נו (3) 899, 909-910 (2002)) (ההדגשה אינה במקור).

79. הזכות למים לא זכתה למעמד חוקתי עצמאי מכח חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. אולם, בהיות הזכות למים חיונית לעצם קיומו של האדם, ולקיומו בכבוד, בית המשפט העליון הכיר במעמדה של זכות למים כזכות חוקתית, הנגזרת מהזכות החוקתית לקיום בכבוד:

"נגישות למקורות מים לצורך שימוש אנושי בסיסי נופלת בגדרי הזכות לקיום מינימלי בכבוד. מים הם מצרך חיוני לאדם, ובלא נגישות בסיסית למצרך זה באיכות סבירה אין האדם יכול להתקיים. לפיכך, יש להשקיף על הזכות למים כחלק מהזכות לקיום אנושי בכבוד, הזוכה להגנה חוקתית מכח הזכות החוקתית לכבוד האדם" (ע"א 9535/06 אבו מסאעד נ' נציב המים (טרם פורסם, 5.6.2011, פסקה 23 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה) (ההדגשה אינה במקור) (להלן: "פס"ד אבו מסאעד").

80. בהקשר זה נציין כי מדינת ישראל אף התחייבה לכבד את זכותם למים של תושביה ולהבטיח להם אספקת מים סדירה בשורה של אמנות בינלאומיות עליהן היא חתמה, בהן האמנה בדבר זכויות כלכליות חברתיות ותרבותיות (סעיפים 11-12), האמנה לזכויות הילד (סעיף 24 לאמנה) והאמנה בדבר ביעור כל הצורות של הפליה גזעית (סעיף 14) (לפירוט - נטע זיו "עוני, צמצום פערים ושוויון: המקרה של הזכות למים" משפט וממשל ז' (2) 945, 967 (2004)).

81. על כן, בצד הזכות, חלה על הממשלה החובה לנהל את משק המים באופן שיבטיח נגישות למים לכלל האוכלוסייה.

82. בהקשר זה, יש לציין כי ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות קבעה, בהערה פרשנית מס' 15, אמנות מידה נורמטיביות למימושה של הזכות למים החלות על כל המדינות שהן צד לאמנה, בהן ישראל (UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General Comment No. 15: Substantive Issues Arising in the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, U.N. Doc. E/C. (26 November, 2002) (להלן: הערה פרשנית מס' 15)). סעיף 2 להערה עומד על זכותו של כל אדם למים בכמות מספקת:

"The human right to water entitles everyone to sufficient, safe, acceptable, physically accessible and affordable water for personal and domestic uses. An adequate amount of safe water is necessary to prevent death from dehydration, to reduce the risk of water-related

disease and to provide for consumption, cooking, personal and domestic hygienic requirements."

83. סעיף 10 להערה קובע כי הזכות למים טומנת בחובה חופש גישה למקורות מים קיימים, זכות להגנה מפני הפרעה בצריכת מים ברמה המינימלית, וכן זכות ליהנות ממערכת אספקת מים שוויונית. סעיף 11 להערה פרשנית מס' 15 מעגן את התפיסה כי המים הינם גם משאב חברתי ותרבותי ולא רק משאב כלכלי.

84. סעיף 12 להערה קובע שלושה קריטריונים מנחים למימוש הזכות למים: זמינות (Availability); איכות (Quality); ונגישות (Accessibility). קריטריונים אלה מוגדרים כהכרחיים בכל מקרה, ואינם תלויים בנסיבות השונות. דרישת הזמינות, המוגדרת בס"ק a, היא לזמינות קבועה ומתמשכת, בכמות אשר אמורה להספיק לשימוש אישי וביתי:

"The water supply for each person must be sufficient and continuous for personal and domestic uses. These uses ordinarily include drinking, personal sanitation, washing of clothes, food preparation, personal and household hygiene..."

הנגישות מוגדרת בס"ק c כנגישות פיזית, כלכלית, וללא הפליה. הנגישות הפיזית כוללת את התנאי הבא -

"Sufficient, safe and acceptable water must be accessible within, or in the immediate vicinity, of each household, educational institution and workplace."

85. סעיפים 25-27 להערה פרשנית מס' 15 עומדים על חובת המדינה לסייע באופן אקטיבי ליחידים ולקהילות לקבל מים, וכחלק מחובה זו, קובע סעיף 25 כי על המדינה חלה החובה להגשים את זכותם של יחידים או של קבוצות למים, כאשר אלו אינם יכולים להגשים זכות זו בעצמם, מסיבות אשר אינן תלויות בהם.

86. המצב הקיים כיום, בו שכונות שלמות – המונות עשרות אלפי אנשים, לרבות תינוקות, קשישים, חולים ובעלי מוגבלויות – מנותקות מאספקת מים סדירה, מהווה הפרה מתמשכת ולאורך זמן של זכותם של תושבי השכונות למים, ושל חובותיה הבינלאומיות של המדינה להבטיח קיומה של זכות בסיסית זו לתושביה.

2.ג. הפגיעה בזכות לקיום בכבוד

87. הזכות לקיום בכבוד מצויה בליבתה של הזכות הבסיסית לכבוד האדם, אשר קיבלה הכרה כזכות חוקתית במשפט החוקתי בישראל. סעיף 4 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קובע: "כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו", וסעיף 2 לחוק היסוד קובע כי "אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם". משמעות

הדברים היא שהזכות לכבוד האדם מעוגנת בחוק היסוד הן בהיבטה החיובי והן בהיבטה השלילי (בג"ץ 366/03 עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי נ' שר האוצר, פ"ד ס(3) 464, 477 (2005), פסקה 11 לפסק דינו של הנשיא ברק) (להלן: "פס"ד עמותת מחויבות").

88. בפסיקת בית המשפט העליון התקבלה הגישה כי **הזכות לקיום בכבוד מחייבת, כחלק מהזכות החוקתית לכבוד, להבטיח תנאי מחיה מינימאליים לכל אדם:**

"במשפט בישראל הולכת ומשתרשת התפיסה כי כבודו של אדם כזכות חוקתית אוצר בתוכו גם זכות למינימום של קיום אנושי ובכלל זה קורת גג, מזון בסיסי, וטיפול רפואי אלמנטרי, וכי על המדינה חובה לדאוג לכך שרמת חייו של אדם לא תרד מתחת לסף הנדרש לחיים בכבוד" (עע"מ 3829/04 טויטו נ' עירית ירושלים, פ"ד נט(4) 769, 779 (2004), פסק דינה של השופטת פרוקצ'יה).

89. עוד נפסק כי **על המדינה להבטיח לכל אדם אמצעים חומריים מינימאליים:**

"חוקי היסוד מגנים על הזכות לכבוד, ובגדרה על היבט הקיום החומרי הנדרש לצורך מימוש הזכות לכבוד. בראייה זו זכותו של אדם לכבוד היא גם הזכות לנהוג את חייו הרגילים כבן אנוש בלא שתכריע אותו המצוקה ותביא אותו לכלל מחסור בלתי נסבל. זוהי התפיסה שהזכות לקיום בכבוד היא הזכות כי יובטח לאדם אותו מינימום של אמצעים חומריים שיאפשרו לו להתקיים בחברה שבה הוא חי" (פס"ד עמותת מחויבות, 482, פסקה 15 לפסק דינו של הנשיא ברק).

90. באותו עניין קבע הנשיא ברק, כי **במסגרת חובתה של המדינה לספק קיום מינימאלי, עליה להבטיח שלאדם יהיה די מזון ומשקה לקיומו** (פס"ד עמותת מחויבות, בעמוד 484). בפסיקה מאוחרת יותר הוכרה, כאמור, באופן מפורש הזכות החוקתית למים כחלק מהזכות לקיום מינימאלי בכבוד. בפסק דינה עמדה השופטת פרוקצ'יה על כך שככל זכות בעלת אופי חוקתי, גם הזכות למים אינה בעלת אופי מוחלט, אולם היא מחייבת להתחשב באינטרסים של הציבור בכללו:

"ככל זכות חוקתית, היקף ההגנה על הזכות למים משתנה, כפרי איזון בינה לבין אינטרסים נוגדים מתחרים כעולה מן הנסיבות המיוחדות של הענין. במסגרת איזון זה, נבחנת העוצמה היחסית של הערכים המתחרים. **ככל שהצורך במים בנסיבות מקרה קונקרטי הינו צורך חיוני וקיומי, כך תקבל הזכות למים משקל רב יותר**, והערכים הנוגדים ייסוגו מפניה. לעומת זאת, ככל שהזכות למים מתממשת במובנה הבסיסי, כחלק מן הזכות לקיום מינימלי בכבוד, והדרישה העולה היא למימושה בדרך נוחה ונגישה יותר, עשוי להינתן משקל רב יותר לאינטרסים ולערכים הנוגדים, ואלה עשויים לגבור. עקרונות פסיקת ההגבלה שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו משמשים אמת מידה לאיזון הראוי בין הערכים המתנגשים במישור החוקתי. עקרונות אלה מקרינים גם על סבירותן ומידתיותן של החלטות הרשות המוסמכת ביחס

לצורכי אספקת מים לפרטים ולישובים, הנבחנות במישור המינהלי (פס"ד
אבו מסעאד, פסקה 24) (ההדגשה אינה במקור).

91. בענייננו, ניתוק שכונות שלמות מאספקת מים זורמים סדירה ועקבית, מבלי שיינתן להם
כל פתרון חלופי, ללא כל הגבלת זמן ומבלי שתהא בידיהם כל אפשרות להביא באופן
עצמאי לחיבורם מחדש לזרם המים, מהווה הפרה מובהקת של זכותם של העותרים
לכבוד. זאת, ללא שישנה כל תכלית ראויה נוגדת שעשויה להצדיק פגיעה חמורה זו.

ג.3. הפגיעה בזכות לבריאות

92. הזכות למים נחשבת גם כנגזרת של הזכות לבריאות (הערה מס' 15, סעיף 3; בג"צ
3071/05 לוזון נ' ממשלת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 28.7.2008), פסקה 9). שכן,
הקשר בין בריאות וחיים ברמה נאותה לבין אספקה סדירה של מים נקיים הינו מובהק
ונובע מהקשר הסיבתי שבין העדרם של מים נקיים למחלות ולהפרעות גופניות. למעשה,
ללא מים אין חיים, וכאשר איכות המים או כמותם נמוכה, לא ניתן לקיים חיים בריאים.
כך, למשל, מראים נתונים השוואתיים בינלאומיים קשר הדוק בין נגישות למים לבין
שיעור תמותת תינוקות (לעניין הקשר שבין מחלות שונות להעדר אספקה סדירה של מים
נקיים, ראו דו"ח רופאים לזכויות אדם, "נשק המים - מים, המדינה והכפרים הבלתי
מוכרים בנגב" (2006)).

93. ההזנחה הכללית בשכונות, המתבטאת באי-איסוף פסולת ואשפה מהרחובות, בהצטברות
הררי זבל במרחב הציבורי, בביוב הזורם באופן חפשי וביתושים והסרחון המגיעים
בעקבותיהם – כל אלו, יחד עם מחסור במים זורמים המקשה על שמירה על היגיינה
בסיסית, והימנעות ממחלות, עלולים לפגוע באופן קשה בזכותם של העותרים ובני
קהילותיהם לבריאות.

ג.4. הפגיעה בזכויות ילדים

94. ניתוק מאספקת מים משפיע באופן מיוחד על ילדים, בהיותם פגיעים ביותר בשל אי
בגרותם הפיזית והנפשית, הגורמת לכך כי הם זקוקים לביטחון ולהשגחה מיוחדים
במהלך גידולם.

95. זכותם של ילדים לתנאי חיים הולמים הוכרה במשפט הבינלאומי באופן מיוחד באמנה
לזכויות הילד משנת 1989, אותה אישררה ישראל בשנת 1991. בסעיף 6 לאמנה נקבע כי
המדינות החתומות על האמנה יבטיחו עד מירב המידה האפשרית את הישרדות הילד
והתפתחותו. בהמשך האמנה פורט כי המדינות יבטיחו לילדים את זכותם ליהנות
מבריאות ברמה הגבוהה ביותר (סעיף 24) ואת זכותם לרמת חיים ההולמת את
התפתחותם (סעיף 27). בהקשר זה נקבע בסעיף 27(ג) כי: "המדינות החברות, בהתאם
לתנאייהן הלאומיים ואמצעיהן, ינקטו צעדים נאותים לסייע להורים ולאחראים לילד

לממש זכות זו, ויספקו במקרה הצורך עזרה חומרית ותוכניות סיוע, במיוחד באשר לתזונה, ביגוד ודיור.".

96. האמנה לזכויות הילד גם מחייבת את המדינות להבטיח את כל הזכויות המפורטות באמנה לכל ילד ללא הפליה משום סוג שהוא, כולל מוצא חברתי או רכוש של הילד או של הוריו (סעיף 2). כן מחייבת האמנה כי טובת הילד תהיה שיקול ראשון במעלה בכל הפעולות הנוגעות לילדים, בין אם הן ננקטות בידי מוסדות רווחה סוציאלית ציבוריים או פרטיים ובין בידי בתי משפט, רשויות מינהל או גופים תחיקתיים (סעיף 3).

97. התחייבויות אלו, החלות על ישראל, וההכרה בהשפעה הקשה הן מבחינה פיזית והן מבחינה נפשית על ילדים שבתיהם מנותקים מאספקת מים, **מחייבות את הרשויות בישראל לאסור באופן מוחלט לנתק ילדים ממים**. על כן, על המשיבים היה לקדם הסדרים המבטיחים כי כל ילד יקבל לכל הפחות מינימום של אספקת מים הנדרשת לקיומו הפיזי, לרבות מי שתייה, מים להכנת מזון ומים לשימושים היגייניים.

לאור כל האמור לעיל מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צו על תנאי כמבוקש בראש עתירה זו, ולאחר קבלת תשובת המשיבים לעשות את הצו על תנאי למוחלט.

היום, 25 במרץ 2014

קרן צפריר, עו"ד

ב"כ העותרים